

SBÍRKOVÝ FOND PODKARPATSKÉ RUSI V ODDĚLENÍ NOVODOBÝCH ČESKÝCH DĚJIN NÁRODNÍHO MUZEA¹

PETR SKALA

Abstract: The select's fund of Subcarpatians Rus in National museum is systematic created since 1996, when was closed agreement about a collaboration between the section of the new czech history and the Society of friends of Subcarpatian Rus. It was obtained a few hundreds of various exponates, documents and others prints. Moreover of the most important exponate of whole fund, paint of presidents Masaryk and Benes, which was in the governor office, they are the collection of cards, snaps and negatives, which are showing transformations of contemporary Transcarpatian Ukraine during the first czechoslovakia's era so as a collection of a few decades of special maps, which has a testimonial value about a state of infrastrucur in this time. Legitimations and periodics of various associations grounded in Subcarpatia during czechoslovakia's era are autentich testimony so as artefacts of state employee's , who was working there and documents showed the development of the educational system in region during this era. The personal documents and artefacts of the local natives, who emigrated to Soviet union after Hungarian occupation, where created a ground of czechoslovak military unity, in which earned about a liberation and reopening of Czechoslovakia have extraordinary important value too.

Keywords: Subcarpatian Rus, select's fund, exponates, snaps, maps, documents.

Ve sbírce Národního muzea je Podkarpatská Rus zastoupena kolekcí památek lidové kultury v národopisném oddělení. Tyto předměty byly získány prostřednictvím sběru organizovaných školským odborem civilní správy v Užhorodě za účelem národopisného výzkumu, Rusinů, Ukrajinců a dalších národností žijících na území Podkarpatské Rusi. V podsbírce divadelního oddělení se nachází konvolut plakátů divadelních představení hraných převážně ochotnickými společnostmi působícími na Podkarpatské Rusi, který byl do sbírkového fondu oddělení získán jako část většího daru. Některé dokumenty původem z Podkarpatské Rusi můžeme najít také v pozůstalosti Antonína Hajna, která se nachází ve fondech archivu Národního muzea. Ve fotoarchivu podsbírky tělovýchovy a sportu se nachází fotografie turistických chat, záběry z ligových zápasů fotbalové jedenáctky SK RUSJ Užhorod a tělovýchovných vystoupení sokolů z Podkarpatoruské župy.

Po roce 1945, kdy byla Podkarpatská Rus připojena k Sovětskému svazu, a především po roce 1948 nebylo dvacetiletí existence této oblasti ve státním svazku první Československé republiky nijak zvlášť připomínáno. Zájem o tuto nezaslouženě opomíjenou kapitolu československé historie vzrostl po obnovení demokracie roku 1989. Od počátku 90. let se studiem a dokumentací politického dění, kulturního vývoje a společenského života na Podkarpatské Rusi během meziválečného dvacetiletí začali zabývat také

pracovníci oddělení novodobých českých dějin Národního muzea (ONČD), v jehož podsbírce se již nacházely některé předměty, které na Podkarpatsku ve sledované době vznikly. Roku 1996 byla po dohodě zástupců ONČD a Společnosti přátel Podkarpatské Rusi uzavřena Smlouva o spolupráci mezi Národním muzeem a Společností.² Obě instituce se tak snažily shromáždit co nejvíce předmětů, dokladů a dalších hmotných svědectví o životě v této bývalé nejvýchodnější části první Československé republiky. V podsbírce ONČD tak postupně vznikl sbírkový fond Podkarpatské Rusi. Ve velké většině se jedná o předměty, jejichž dárči na území dnešní Zakarpatské oblasti Ukrajiny ve sledovaném období buď osobně, nebo se svými rodiči pobývali nebo tuto oblast méně či vícekrát navštívili. Shromážděné exponáty nejsou pouze osobními památkami, ale také cennými svědectvími a doklady všeobecného kulturního a společenského vzestupu, ke kterému došlo během prvorepublikového dvacetiletí v oblasti, jež na počátku 20. století patřila k nejzaostalejším v celé Evropě.

Popis sbírkového fondu

Sbírkový fond Podkarpatské Rusi obsahuje v současnosti několik set nejrůznějších sbírkových předmětů, dokumentů a tiskovin.

Za nejcennější předmět sbírkového fondu je možné označit obraz prezidenta T. G. Masaryka a Edvarda Beneše, který

¹ Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národního muzea (DKRVO 2015/29, 00023272).

² *Spolupráce Národního muzea a SPPR*, in: *Podkarpatská Rus 1996*, č. 2, s. 2.

ve třicátých letech zdobil kancelář guvernéra Podkarpatské Rusi v Užhorodě. Obraz neznámého autora, který oddělení získalo, prostřednictvím Společnosti přátel Podkarpatské Rusi od pana učitele Bokoteje z Chustu není zajímavý jako umělecké dílo, ale cennou výpovědní hodnotu má jeho příběh. Po vyklizení Užhorodu z rozhodnutí vídeňské arbitráže byl obraz přestěhován do nového hlavního města okleštěné Podkarpatské Rusi, kterým se stal Chust. V březnu 1939, kdy bylo zlikvidováno Československo a zbytek Podkarpatské Rusi postupně okupován maďarským vojskem, pan učitel Bokotej obraz odnesl a ukryl. Obraz byl potom ukrýván po celou dobu maďarské okupace i následujícího sovětského období a teprve po rozpadu Sovětského svazu ho pan Bokotej prostřednictvím Společnosti přátel Podkarpatské Rusi nabídl Národnímu muzeu. Obraz byl zakoupen roku 1995. Mnohaleté ukrývání se značným způsobem podepsalo na jeho stavu a poškozený obraz byl nákladem Národního muzea roku 2000 celkově restaurován a konzervován.³

Nejrozsáhlejším souborem je bezpochyby několik set dobových pohlednic, fotografií a negativů jako průkazné svědectví o životě a proměnách Podkarpatské Rusi v průběhu meziválečného dvacetiletí.

Vedle vyobrazení známých a turisticky navštěvovaných krajinných partií, vnitřních prostor lidových obydlí jsou to také ukázky a výjevy ze života organizací, spolků a dalších zájmových seskupení. Fotografie tak ukazují běžnou pracovní realitu a způsoby trávení volného času místních obyvatel a obyvatel, kteří se do oblasti přistěhovali po vzniku republiky. Další kategorií v této skupině jsou ukázky rozvoje Podkarpatska ve sledované době; tedy záběry nově vystavěných čtvrtí, objektů, škol, budov státních institucí a infrastruktury v Užhorodě, Mukačevě, Chustu a dalších obcích a oblastech tehdejší Podkarpatské Rusi.

Cennou výpovědní hodnotu mají dále legitimace a průkazy na Podkarpatsku působících spolků a sdružení zakládaných a vznikajících zde během námi sledovaného období; v první řadě Sokola, skautů a profesních organizací a také ukázky příležitostných, periodických a propagačních tiskovin těmito spolky vydávaných.

Dalším obsažným souborem je několik desítek kusů speciálních map vytištěných podle podkladů zhotovených před první světovou válkou a později aktualizovaných ve vojenském zeměpisném ústavu. Mapy jsou cenným svědectvím o tehdejšímu stavu komunikací, infrastruktury a rozloze sídel.

Ve sbírkovém fondu se také nacházejí nejrůznější pamětní a upomínkové předměty. Sem patří především svérázové oděvy, textilie a nádobí vyrobené podle vzoru zdejšího lidového umění a zdobené ornamentálními výšivkami a malbami. Dále potom záznamy místních lidových pověstí, tiskoviny a publikace věnované zdejšímu zajímavostem a lidové architektuře.

Své místo ve fondu mají také předměty dokumentující rozvoj turistiky, ke kterému zde, během trvání první Československé republiky došlo. Sem patří především

aktualizované druhé vydání první turistické mapy Podkarpatské Rusi od profesora Gregora z roku 1936, dále potom propagační tisky vydané místními odbory Klubu československých turistů, vydání turistických průvodců od různých autorů různými nakladatelstvími.

Vysokou výpovědní hodnotu mají také předměty a dokumenty svědčící často o nelehkém životě státních zaměstnanců, kteří na Podkarpatsko přišli nezdědka krátce po začlenění do republiky, kdy se zde během svého působení museli vyrovnávat s četnými ožehavými problémy, jako byly nevyhovující bytové podmínky a velmi často neutěšená osobní i rodinná situace. Takovýmto svědectvím je například soubor korespondence Josefa Kaisera, původně legionáře, oficiála z Perečina, který mezi lety 1931–1935 žádal z rodinných důvodů o přeložení do Čech. Jeho manželka musela pro vážné onemocnění musela i s dětmi Podkarpatsko opustit, což podstatným způsobem narušilo život celé rodiny.⁴

Mimořádně hodnotným svědectvím jsou vzpomínky Josefa Nevyhoštěného, který na Podkarpatské Rusi sloužil u finanční stráže. Josef Nevyhoštěný ve svých zápiscích, sepsaných s odstupem třiceti let a po konzultacích s některými z bývalých kolegů, podrobně popisuje průběh událostí v neklidném období roku 1938, kdy po odstoupení části území z rozhodnutí vídeňské arbitráže místo očekávaného zklidnění docházelo k dalšímu stupňování napětí a růstu počtu ozbrojených střetů, které po rozbití Československa a okupaci českých zemí v březnu 1939 vyvrcholily ústupovými boji během následujícího obsazování Podkarpatské Rusi maďarskou armádou.⁵

Dalšími cennými předměty jsou doklady přibližující rozvoj školství. Zde se jedná především o soubor předmětů a dokumentů z pozůstalosti Josefa Šimka, který byl v letech 1925–1930 přednostou školského referátu zemské správy Podkarpatské Rusi. Za jeho působení byla v Užhorodě založena cikánská škola⁶, první vzdělávací zařízení pro Romy v Evropě. Tento počín vyvolal mimořádný ohlas mezi odbornou veřejností v Československu i v zahraničí. Unikátním svědectvím o vzdělávacím a osvětovém působení učitelů a pedagogických pracovníků je Kronika české obecné školy ve Velkém Rakovci z období mezi lety 1926–1938.⁷

Odpovídající výpovědní hodnotu mají samozřejmě dobové učebnice, maturitní tabla, vysvědčení a další vzdělávací a osvětové tiskoviny.

Nebývalý všeobecný vzestup a rozvoj bývalé Podkarpatské Rusi během meziválečného období je nyní již všeobecně uznáván a oceňován. Méně už je zmiňován přínos Podkarpatské Rusi pro Československo. Vedle kulturní a umělecké inspirace je to hlavně skutečnost, že to byli právě Karpatorusové, kteří po emigraci do SSSR a věznění v GULAGu vytvořili základ československé jednotky v Sovětském svazu a mnozí z nich v bojích za osvobození a obnovení Československa obětovali to nejcennější, své životy. Tyto zásluhy občanů z bývalé Podkarpatské Rusi připomínají předměty a doklady z pozůstalosti Vasila Kiše.

³ Ivan Pilip, *Historie jednoho obrazu*, in: *Podkarpatská Rus* 2001, č. 5, s. 5.

⁴ Konvolut korespondence oficiála Josefa Kaisera H8-19071,2.

⁵ Josef Nevyhoštěný, který žil na Podkarpatské Rusi od počátku 30. let, vydal o svém působení vzpomínkovou knihu *Financem na Podkarpatské Rusi*, Praha 2001.

⁶ Josef Šimek, *Škola pro cikánské děti v Užhorodě*, in: *Úchýlná mládež 1927*, s. 134–138.

⁷ H8-16654.

Vasil Kiš se narodil 17. 11. 1920 v Poroškově nedaleko Perečina. Po maďarské okupaci byl vyloučen ze studií a sledován policií, proto se rozhodl s několika přáteli utéci do Sovětského svazu. Po překročení státní hranice dne 25. července 1940 byla skupina zatčena pohraničníky. Vasil Kiš a přátelé byli deportováni nejprve do Stryje, odkud byli po výsleších převezeni do vězení na jihu Ukrajiny, kde byli v lednu 1941 odsouzeni za překročení státní hranice na tři roky do nápravného pracovního tábora. Trest nastoupil Vasil Kiš v pracovním táboře ve Sverdlovské oblasti na Sibíři. Spolu s dalšími čtyřmi sty spoluvězni odjel v lednu 1943 do Buzuluku, kde byl nejprve zařazen do poddůstojnické a potom důstojnické školy. Později také absolvoval výsadkářský výcvik, po kterém vykonával velitelské funkce u armádního sboru. V červnu 1944 byl převelen na partyzánské učiliště, v září povýšen na poručíka a krátce poté jmenován velitelem partyzánského oddílu Jana Koziny. Oddíl byl na území okupované republiky vysazen 17. října roku 1944 nedaleko Loun. Po boji s nacistickými jednotkami, ve kterém několik členů padlo, se zbytek skupiny pod Kišovým velením přesunul do oblasti Brd a odtud postupně na Českomoravskou vysočinu, kde navázali spojení se členy partyzánského oddílu Mistr Jan Hus. Po neshodách a rozepřích způsobených zákulisními intrikami se Vasil Kiš přesunul do Železných hor, kde se spojil s místními odbojáři, založil partyzánský oddíl Ludvíka Svobody, který působil v okolí Chrudimi.⁸

Cenným pramenem pro bližší seznámení s děním a životem na bývalé Podkarpatské Rusi je také několik desítek odborných prací od různých odborníků v češtině, angličtině, ukrajinštině, rusinštině, maďarštině; jedná se o tiskoviny vydané na území Zakarpatské oblasti Ukrajiny i v zahraničí po roce 1945. Zde je nutné v první řadě uvést Encyklopedii Rusínské historie a kultury od Paula R. Magocsiho a Ivana Popa vydanou v Torontu roku 2002.

Další výstupy spolupráce Národního muzea a Společnosti přátel Podkarpatské Rusi

Spolupráce našich institucí se prohloubila hlavně v letech 2001 až 2009, kdy pracovník ONČD Mgr. Skala, který je kurátorem fondu Podkarpatské Rusi, byl také členem výkonného výboru Společnosti přátel Podkarpatské Rusi. Spolupráce nebyla zaměřena pouze na sběr předmětů a rozšíření sbírkového fondu oddělení, ale také na přípravu a uskutečňování nejrůznějších vzpomínkových a propagačních akcí připomínajících osobnosti a události, ke kterým na tehdejší Podkarpatské Rusi během dvou desetiletí života v první Československé republice došlo. Byla to především fotografická výstava Podkarpatská Rus očima Jaromíra Tomečka. Výstava fotografií, jejichž autorem byl přítel spisovatele Tomečka renomovaný fotograf Rudolf Štursa a která se po svém otevření roku 1997 setkala s příznivým ohlasem v téměř desítkách míst, byla po nutné aktualizaci představena v hlavní budově Národního muzea během října a listopadu 2001 a později, během prosince 2001 a ledna 2002, ve výstavních prostorách OÚ Blatnice pod svatým Antonínkem.⁹

Ve spolupráci se Společností přátel Podkarpatské

Rusi bylo v letech 1997–2004, uspořádáno šest ročníků přednáškových cyklů *Poznáváme Podkarpatskou Rus*. V přednáškovém sále Národního muzea tak bylo předneseno 36 referátů, jejichž autory byli většinou renomovaní odborníci z uznávaných institucí v českých zemích a na Slovensku. Průměrná účast na těchto přednáškách byla 30 osob.

Ve spolupráci s Národním muzeem byla také organizována oficiální oslava devadesátin známého sportovce Alexy Bokšaye. Setkání u příležitosti narozenin brankáře – opory užhorodských „létajících učitelů“, kteří v sezoně 1936–37 hráli v československé státní lize, se konalo 27. 3. 2001 v sále maďarského kulturního střediska.¹⁰

Odborný pracovník ONČD Petr Skala zároveň vystoupil na některých odborných seminářích a konferencích, kde přednesl referáty věnované vzdělávacím a kulturním spolkům v oblasti působícím, významným osobnostem, které měly k této nejvýhodnější části bývalého Československa nějaký vztah, sportovnímu dění a především rozvoji školství na Podkarpatské Rusi během meziválečného dvacetiletí. Některé jeho popularizační texty byly také publikovány v Česko-rusínském kalendáři, pravidelně vydávaném ve spolupráci Společnosti Jana Amose Komenského a Klubu TGM v Užhorodě se Společností přátel Podkarpatské Rusi.

Literatura:

- Amálie KOŽMÍNOVÁ, *Podkarpatská Rus. Práce a život lidu po strance kulturní, hospodářské a národopisné*, Praha 1922.
- Jiří MATOUŠEK, *Podkarpatská Rus*, Praha 1924.
- Jaromír MUSIL a kol., *Technická práce v zemi Podkarpatoruské 1919–1933*, Užhorod 1933.
- Paul R. MAGOCSI – Ivan POP, *Encyclopedia of Rusyn History and Culture*, Toronto 2002. ISBN 0-8020-3566-3
- Pavlo R. MAGOČIJ, *Formovanie nacionalnoj samosvidomosti Podkarpatská Rus 1848–1948*, Užhorod 1994.
- Mikuláš MUŠINKA a kol., *Zakarpatská Ukrajina v rámci Československa (1919 – 1939)*, Prešov 2000. ISBN 80-8068-012-4
- Peter ŠVORC, *Krajinská hranica medzi Slovenskom a Podkarpatskou Rusou*, Prešov 2003. ISBN 80-89046-16-9
- Peter ŠVORC, *Zakletá země*, Praha 2007. ISBN 987-80-7106-754-2
- Bohumil VAVROUŠEK, *Církevní památky na Podkarpatské Rusi*, Praha 1929
- Jaroslav ZATLOUKAL a kol., *Podkarpatská Rus*, Bratislava 1936
- Kol. autorů, *Podkarpatská Rus v dějinách Československa*, in: *Česko – Slovenská historická ročenka 97*, Brno 1997. ISBN 80-210-1701-5
- Kol. autorů, *Šljachom žovtňja I, II, III, IV*, Užhorod 1957–1964

Bibliografie ONČD:

SKALA: *Spolek karpatoruských studentů Vozrožděniye*, in: *Česko-slovenská historická ročenka 1997*, s. 133, Brno 1997. ISBN 80-210-1701-5

⁸ Zbyněk Kožnar, *Oddíl Jana Koziny – první skupinový výsadek z SSSR do okupovaných Čech* (disertační práce).

⁹ Štursa vystavuje v Národním Muzeu, in: *Podkarpatská Rus 2001 č. 5*, s. 2.

¹⁰ *Setkání s Alexou Bokšajem*, in: *Podkarpatská Rus 2001 č. 3–4*, s. 2.

SKALA: Turistika na Podkarpatské Rusi v meziválečném období, in: Náš kalendář 2000, s. 40, Užhorod 1999

SKALA: Trampové na Podkarpatské Rusi, Náš česko-rusínský kalendář 2002, s. 94, Užhorod 2001.

SKALA: Václav Klofáč a jeho vztah k Podkarpatské Rusi, in: Zakarpatská Ukrajina v rámci Československa (1919–1939), s. 201, Prešov 2000. ISBN 80-8068-012-4

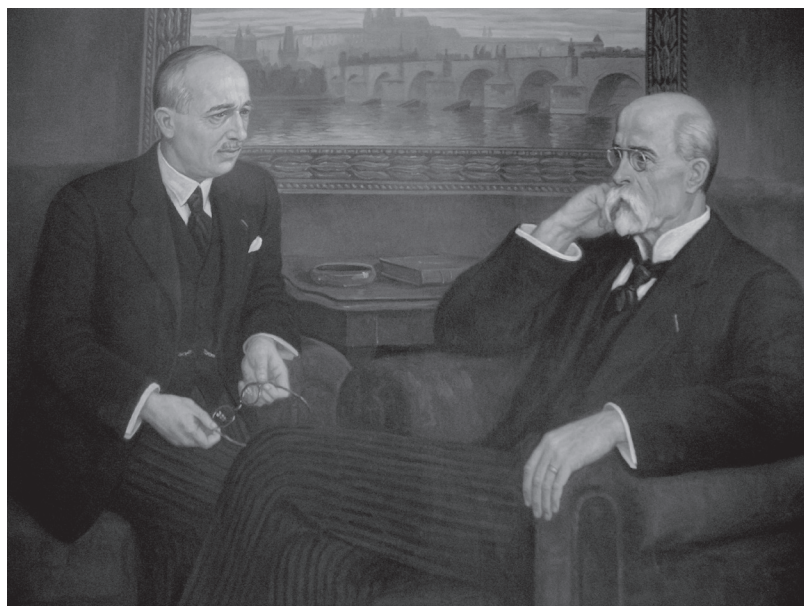
SKALA: Josef Pešek – vedoucí referent školského odboru na Podkarpatské Rusi, in: Nám i budoucím, Přerov 2007.

SKALA: Kronika obecné školy – příběh průkopnické práce

českých učitelů na Podkarpatské Rusi, in: Časopis Národního muzea – řada historická, ročník 181–2012, č. 3–4, s. 76. ISSN 1214-0627

SKALA: Kopaná na Podkarpatské Rusi v meziválečném období, (předneseno na konferenci Podkarpatská Rus v dějinách Československa 1919–1946 v Prešově 7. listopadu 2013), v tisku

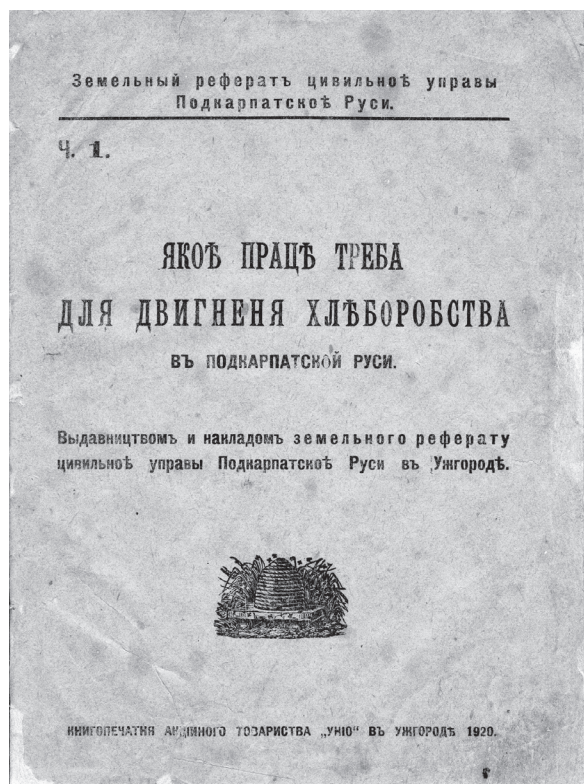
SKALA: Školství na Podkarpatské Rusi v prvním desetiletí existence Československa (předneseno na semináři Podkarpatská Rus v éře první republiky dne 17. 9. 2014), v tisku

Obraz T. G. Masaryka a E. Beneše z kanceláře guvernéra Podkarpatské Rusi 30. léta 20. století, H8-16185

Řidičský průkaz vydaný v Užhorodě roku 1927, H8-16647

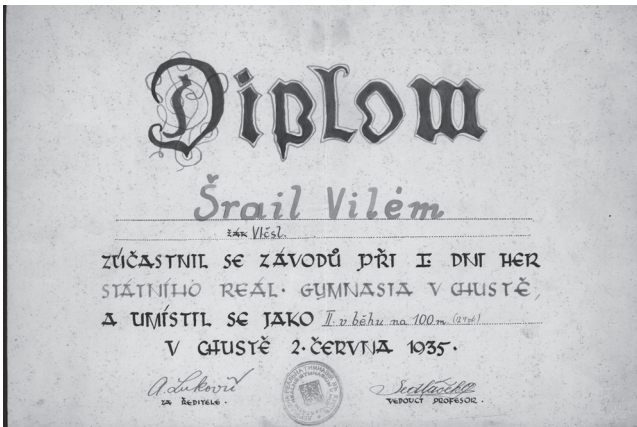
Vzdělávací brožura vydaná zemědělským referátem civilní správy Podkarpatské Rusi roku 1920, H8-19930

Fotografie ze školní výstavy v obecné škole v Berehovu 20. léta 20. století, H8-17967

Pohlednice zobrazující budovu státního reálného gymnázia v Chustu 30. léta 20. století, H8-18030

Diplom za umístění ve sportovní soutěži pořádané gymnáziem v Chustu roku 1935, H8-16659

(3 v I. třídě, 2 v B. třídě) a celkem 21 dětí.
Rusini byli náboženski řecko-katoličského.
Materijská škola: 21 dětí, z nich 6 chlapců
a 15 dívek. Podle národnosti: 1 řečka (nábož.
českoslov.), 8 Rusini (řeckokatol.) a 12 židů.

Školní docházka.

Třída	Počet dětí přítelů	Počet přítelů v %	Počet		
		mužů = mužů = mužů =	celkem		
I.	140	97.31	2.69	—	—
II.	180	97.40	2.60	—	—
<u>celkem</u> <u>na škole</u>		97.35	2.65	—	—

Zápis na Podle výnosu ministerstva školství a
z. rok 1931/32. národních škol, ze dne 23. dubna 1931, č. j. 52.219/1-14
konali jsme zápis dětí na příští školní
rok ve dnech 26. a 27. června.
Do obecné školy bylo zapísáno:
1. školní rok 26 dětí
2. " " 17 "
3. " " 15 "
4. " " 14 "
5. " " 5 "
6. " " 7 "
7. " " 3 "
8. " " 1 "
celkem 88 dětí.
Zapsány jsou také ty děti, které (podle osma-
meny) budou po předstírně národnosti
městské škole v Chustě.
Do mateřské školy bylo zapísáno 21 dětí.
Lil 17. října 1931
J. K.

Kopie záznamu v kronice obecné školy ve Velkém Rakovci, H8-16654

1931-32

Školní rok 1931-32 jsme zahájili ob-
vyklým způsobem v úterý dne 1. září. škol. roku.
Do obecné školy přišlo 66 dětí. Z nich žactvo,
jeť chlapci 30, dívek 36. Narodnost nesměs ži-
dovská, kromě 5 Rusini. Rusini jsou náboženski
řeckokatoličského. Menší počet řeckých dětí máti
předevšímmu zápisu jeť proto, poněvadž mnoho
dětí odešlo do měšťácké školy a někteří též
přesídlili do jiných obcí.
Do třídy jsme rozdělili děti takto:

Třída	Oddělení	Chlapci	Dívky	Celkem	Materijská škola
I.	1.	11	4	15	Chlapci 7
	2.	9	8	17	Dívky 17
II.	1.	5	10	15	Chlapci 3
	2.	10	9	19	Dívky 10
					Židů 11

V učebně naší školy nastala počal-
kem školního roku jediná změna: Dosavadní učebně
učitelka d. Julie Šchubertová byla na vlastní
žádost přeložena. Byla přeložena na českou
školu v Brestěnskému Sandálu. Řecké školního
učitelka v Hovorate se dne 16. 10. 1931, č. j. 75.265-20 (191.)
Pa upravením mnoho byl jmenován
oponovným učitelem abstricent reálného

Co může Podkarpatská Rus turisticky poskytnouti?

Odpověď jest jediná: všechno, co turista vyzaduje od kraje, do kterého přichází, aby poznal jeho zvláštnosti a aby se v jeho přírodě osvěžil!

Za poslední dobu vytvořilo se v zemi několik turistických oblastí, které jsou navštěvovány především cizími návštěvníky. Každá z nich vyznačuje se zvláštním charakterem a kdo chce poznati, jak Podk. Rus celá ve skutečnosti vypadá, neměl by žádné z nich opomenouti.

Především je to nížina.

Je krásná v době, kdy kvetou slunečnice a kdy na rozlehlých pustách toulají se stáda koní. A je zase jiná, když se sklízí kukurice a po polích žlutnou a zelenají se obrovské hlavy melounů a dýní. A je zase jiná, když na stráních, sbíhajících k ní, dozrávají hrozny a ve stinných zahradách číse zvoni. Zde se rozkládá několik měst. Především Užhorod, hlavní město země, které rychlým tempem dohání ve své výstavbě města na západě, Mukáčevo, kde upoutá rušný svéráz židovského prostředí a několik významných historických památek v čele s hradem Palanokem, Berehovo, Sevluš a na východě země Chust. Z kteréhokoliv z nich je možno vypraviti se do vlastního srdce karpatských hvozdtů a hor.

Užhorodská oblast turistická.

leží na trati Čop—Užhorod—Užok, téměř z každé stanice od Užhorodu k hranicím skýtá celou řadu vděčných výletů. Nejvíce jest navštěvována Volosianka*) a Užok*) jako východiska pohraničních tur, které je možno na jedné straně podnikati přes Opolonek, na druhé straně přes Beskyd, Starostynu až na Pikuj, čnějící nad Zdeňovem a Nižními Vereckami. Nejdělejší turistickou partií v této oblasti jest masiv poloniny Rovné (1482), na nějž vede nejnovější cesta z Perčína přes Turí Remety, a lázně Lumšory, odkud pohodlnou cestou lze vystoupiti až k útulné KCST pod vrcholem.

*) Viz letoviska.

Jarní květena pod Pop Ivanem u Vaškovy chaty.

V oblasti mukačevské.

je střediskem turistického ruchu (Volovec). Odtud je možno podnikati výlety především na nejrozsáhlejší poloninu Podkarpatské Rusi — poloninu Boržavu, na jejímž okraji, pod vrchem Plajem, jest vybudována turistická chata KCST. Po poloninách boržavských, které jsou lemovány stržemi a srázy, je možno toulati se na Vysoký Vrch, na Stohy (1679 m) a sestoupiti do krásných údolí k potoku Vič, aneb po Židovské Magure dojiti až k Volovému. Přes Vysoký Vrch a státní silnici Volovec—Volovoje dojdeme k nové Rozspalové chatě na Skotarském. Další základnou pro výlety v tomto

*) Viz letoviska.

Propagační tiskovina vydaná z podnětu Podkarpatské župy KČST 30.léta 20.století, H8-16693a, b

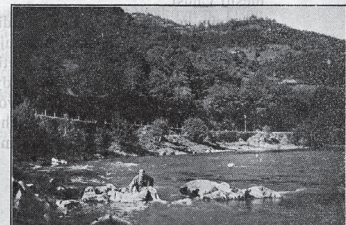

Chustsko po stránce turistické

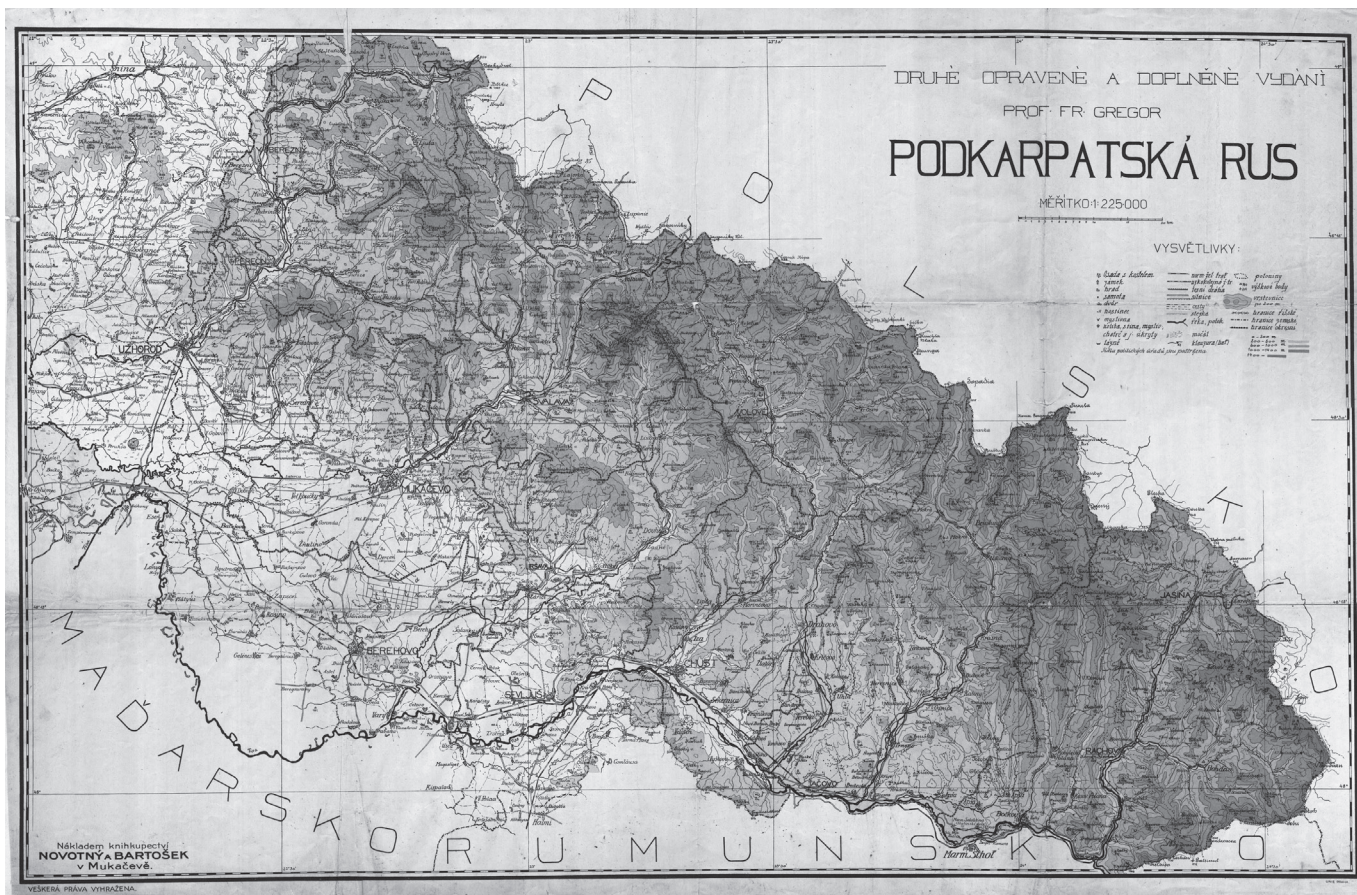
Bývalé královské korunni město Chust, ležící na staré cestě, vedoucí z polských a ruských nížin do nížiny maďarské, na cestě, kudy hordy Mongoly na počátku středověku vnikaly do střední Evropy, není bezvýznamné se stanoviska turistického a hodí se jak pro letní pobyt, tak i co východisko pro krásné výlety do blízkého i širšího okolí Podkarpatské vrchoviny. Samo o sobě leží město stulené v potisské nížině, v rámci vysokých hor, na nějž pohled od Tisy připomíná alpskou scenerii. Nad Chustem ční malebné zříceniny starého hradu, hrajícího svou úlohu v uherské historii; pod ním rozlože-

no je v zeleném stromoví bílé město, z něhož vycíná štíhlá věž evangelického kostela a bání kostelů pravoslavného a řeckokatolického a v pozadí rýsuje se na obzoru ostré hřbety Karpat. Malebný obrázek, čekající jen na malíře a k tomu modré nebe, tak modré, že takové zná jen slunná Adrie. S chustského hradu, týčícího se vysoko nad městem, je krásný pohled do celé krajiny. Vidíme, jak Tisa, která již zmírnila svůj horský běh, klidně v

Údolí Riky u Nižní Bystré
Foto Weiss

Propagační tiskovina vydaná redakcí Podkarpatských hlasů v Užhorodě 1936, H8-16663a, b

Turistická mapa od profesora Gregora z roku 1936, H8-19931

VOJENSKÁ KNÍŽKA

serie **H** evid. číslo **230578**

KIŠ
 (příjmení)

VASIL
 (jméno a akademický titul)

Vasil Kiš
 (vlastnoruční podpis vlastníka vojenské knížky)

vydána **Okresní vojenská správa Kopyce**
 (název městské, okresní, obvodní vojenské správy)

Podpis vydávajícího náčelníka
... ..

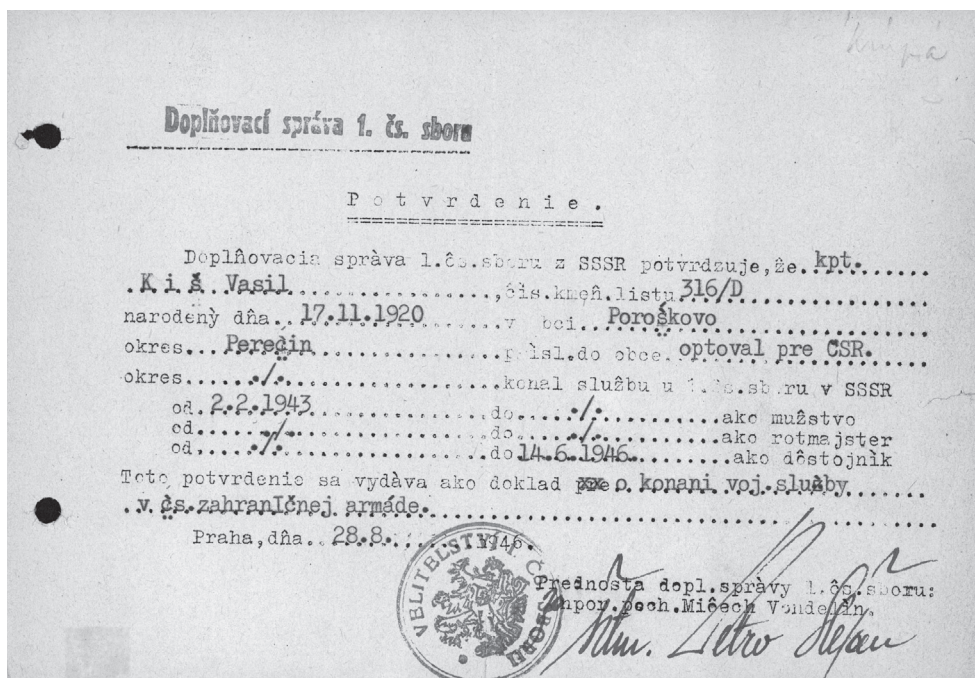
NÁČ. OVS - major
 (funkce, hodnost)

Fostijn Cyril
 (příjmení, jméno)

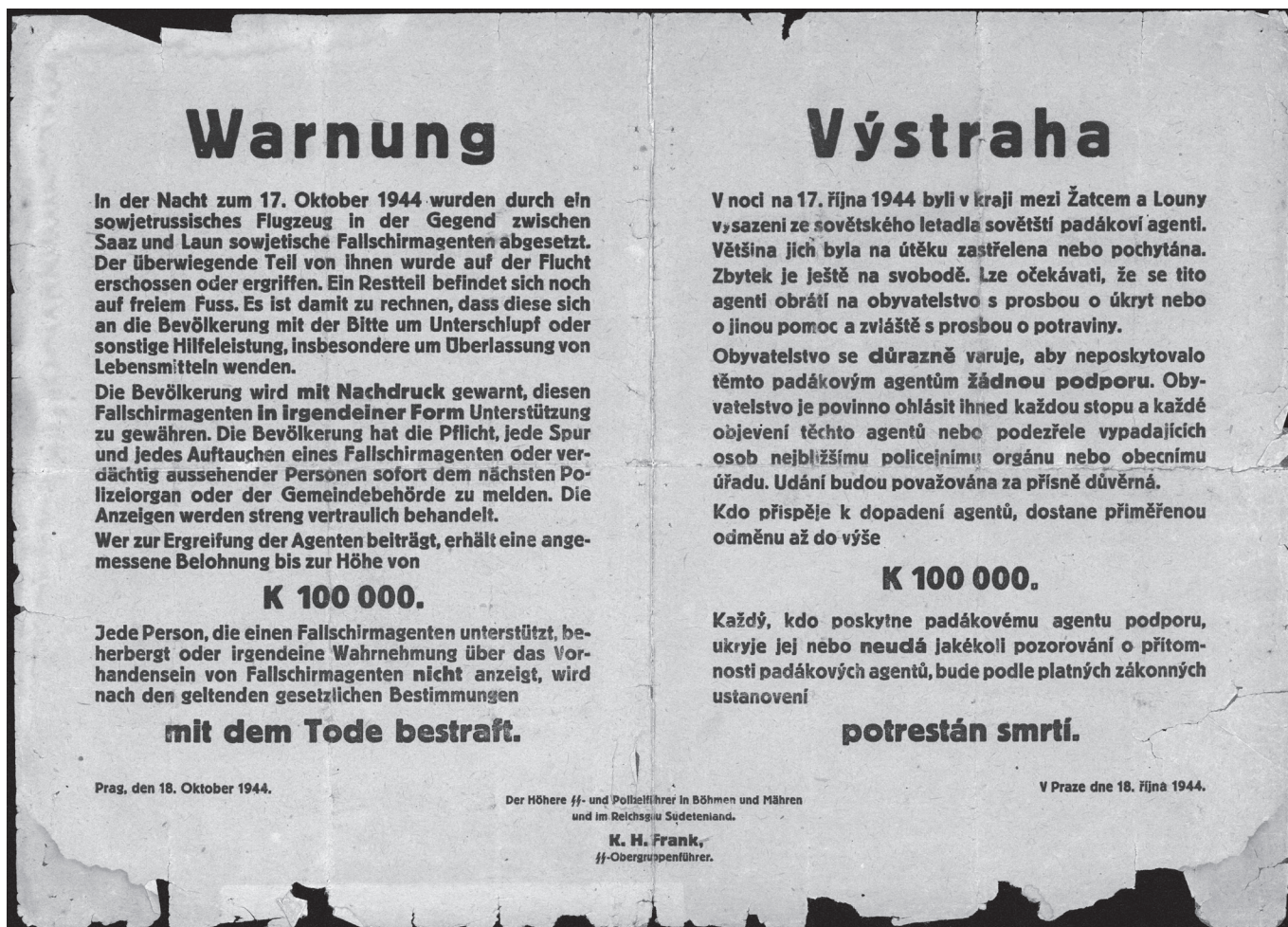
4. ledna 1952

1

Kopie první strany vojenské knížky Vasila Kiše, H8-17536

Potvrzení o službě v zahraniční armádě vydané pro Vasila Kiše roku 1946, H8-17238

Výstraha vydaná protektorátními úřady po seskoku skupiny Vasila Kiše roku 1944, H8-17343